

Metaforer som det professionella samtalets redskap, Socionomen, nr 5 2008

Metaforen är ett viktigt redskap i alla terapiformer för kommunikationen mellan behandlare och klient. Med metaforen kan båda parter göra sig förstådda. Inom psykodynamisk terapi har inte alltid terapeutens metaforer varit lika uppskattade, som inom kognitiva terapiformer. Det finns också tillfällen då metaforen inte lämpar sig utan tvärtom hämmar mötet.

I denna artikel belyser Jakob Carlander, leg psykoterapeut, teolog och litteraturkritiker, metaforens funktion och betydelse i det terapeutiska samtalet. Artikeln knyter an till den bok som kommer ut juni 2008; *Metaforen som verktyg – en handbok för samtal* (Gothia förlag).
(Ingress)

Vägen till det psykoterapeutiska samtalet (UR)

För den som vill föra goda samtal med andra människor finns det en stor verktygslåda fylld av olika redskap och instrument. En del av dem är enkla och ganska självklara, som förmåga till att lyssna, vara medkännande, snäll, empatisk och lättfattlig. Andra verktyg är mer sofistikerade.

Denna artikel handlar om ett alldeles särskilt verktyg, som av någon anledning blivit liggande lite bortglömt längst ned i lådan. *Terapeutens metaforer* – hur vi samtalar och förklarar för den andre med hjälp av välkända bilder.

Verktygslådan är ett exempel på en sådan metafor. När jag använde mig av den bilden, var det med avsikt att göra det jag ville säga mer lättförståeligt för dig som läsare. Som artikelns författare vet jag inte i vilket sammanhang just du samtalar med människor; i socialtjänst, skola, primärvård, äldreomsorg, telefonjour eller egen verksamhet. Miljöer och förutsättningar kan skifta mellan olika arbetsplatser och uppdrag, och därmed också karaktären på samtalet. Risken att som författare skriva något obekant blir stor. Vi har ju så olika erfarenheter och använder ett professionellt språk som med all nödvändighet skiljer sig åt. Däremot kan jag utgå ifrån att vi alla har en uppfattning om vad en verktygslåda är och hur den fungerar. Med den bilden upprättar jag en kontakt och förståelse med dig som läsare, även om du kanske har helt andra erfarenheter och referensramar än jag. Det är precis det som är syftet med en metafor. Vi skaffar oss en gemensam bild av hur något är.

Metaforen har gjort en lång resa innan den blev ett redskap i det professionella samtalets verktygslåda, en resa som tog sin början redan för cirka 40 000 år sedan. Det var då vår

anatomiska gav oss möjlighet att börja tänka i orsakssammanhang och använda språket som ett kommunikationsmedel för detta. Till det behövdes metaforer.

Därför är det inte heller svårt att förstå hur metaforer följt människan genom världshistorien i bilder, symboler, språk och skrift. "En människas dagar är som gräset" står det i en av bibelns äldsta texter, 3 000 år gammal. Den romerske skalden Ovidius samlade en mängd berättelser om gudars och människors förvandlingar i sitt verk *Metamorfoser*. När Hamlet i Shakespeares drama känner sig manipulerad av sin farbror utbrister han: "Ni vill spela på mig" och låter musikinstrumentet vara en metafor för sin egen maktlöshet. Som en sällsam sammanfattning av metaforens tidlösa betydelse utropar postmannen till sin nyvunne vän, författaren och nobelpistagaren Pablo Neruda, i filmen *Il Postino*: "Hela världen är en metafor för något annat!".

Varhelst och närhelst en människa sökt uttrycka meningsfulla tankar om sig själv och tillvaron, så har metaforen varit ett redskap. Den är en förutsättning för att förstå och tänka kreativa tankar. Poesi, dramatik, politik, konst, filosofi och teologi skulle aldrig kunna komma till uttryck utan metaforer.

Min barndom i det småländska bibelbältet var sprängfylld av ålderdomliga metaforer, tillkomna tusentals år före mig själv och i en helt annan kultur. Märkligt nog kunde de fortfarande fungera, även om många av dem upphörde att vara bilder och blev en egen verklighet. Jesus var en herde och människan var bråkande får, vilket jag fann både komiskt och skrämmande.

I psykoanalytisk psykoterapi har metaforen framför allt blivit sedd som klientens kommunikation av medvetet och omedvetet material. När klienten gör bruk av en metafor behöver det inte alltid enbart handla om att direkt göra sig förstådd. Metaforen kan också ge ett utrymme att berätta om något svårt utan att för den skull kliva rakt in i de smärtsamma orden. Den fungerar då som en nödvändig "rastplats" i samtalet. Gudrun Olsson, professor i psykologi, talar om klientens metaforer som "ord att vila i" för honom eller henne. Med dessa ord får klienten en nödvändig distans till sin egen upplevelse och kan därefter påbörja ett undersökande av situationen med utgångspunkt från metaforen. Den andre så att säga "packar upp" verkligheten med en metafor:

”När vi talar eller tänker använder vi medvetet metaforer för att fånga en upplevelse eller ett tillstånd. Det är en del av vårt konventionella språkbruk... Bilderna i språket talar till oss på ett sätt som abstrakta uttryck inte gör”

Gudrun Olsson 2008:207f.

Metaforen har i psykoanalytiska terapi också haft en funktion av att beskriva vad som faktiskt äger rum i en terapi. Den stundtals oåtkomliga processen blir ofta förklarad med hjälp av metaforer. En sådan klassisk, men också ifrågasatt metafor, är Freuds bild av psykoanalysen som en arkeologisk utgrävning. (Se: Carlander, Jakob. (2001). ”Gräva i det förflutna”.

Arkeologin som psykoterapeutisk metafor. *Insikten* nr 5).

Med de kognitiva terapiformerna har metaforen på ett mycket påtagligt sätt blivit terapeutens verktyg. Anna Kåver skriver:

”I ACT arbetar man med metaforer. Liknelser och bilder från områden där patienten känner sig hemma, kan lättare skapa nya insikter till hjälp för att bete sig på ett nytt sätt mot de uppställda målen”. (Kåver 2006:40). Just nu kan läsare av självhjälpsböcker inom KBT möta en uppsjö av olika metaforer som förklarar nya förhållningssätt inför ångest och åltande.

En särskild ställning har metaforen fått i de konstnärliga terapiformerna som bildterapi, där den nästan är att betrakta som en tredje part i mötet mellan klient och terapeut. Bilden berättar om klientens känslor och inre värld, men kan också ge nya uppslag, lösningar och oväntade öppningar då terapeut och klient nyfiket undersöker den. I bildterapi är metaforen både en tolkning och ett tilltal.

Min erfarenhet som psykoterapeut säger mig att det inte behöver råda någon motsättning mellan dessa tre inriktningars sätt att se på och göra bruk av metaforen. Jag tror dessutom att vi dynamiska psykoterapeuter i långt större utsträckning kan göra bruk av metaforer i vår kommunikation med den andre, än vad som hittills varit fallet.

Vad är en metafor? (UR)

Metafor är ett bildligt uttryckssätt där ett begrepp eller en situation i samtalet tillfälligt byts ut mot ett annat begrepp eller situation som beskriver samma fenomen men med andra ord och bildmässigt innehåll. Syftet med metaforen är att göra sig förstådd och skapa förståelse.

I den oscarsbelönade filmen *Il Postino* möter en enkel postman den världsberömde författaren Pablo Neruda. Mellan dem uppstår en varm vänskap och en gemensam kärlek till metaforerna:

- Det är orättvist att du dränker mig med liknelser och metaforer, säger Neruda till postmannen.
- Don Pablo, metaforer, vad är det?, frågar postmannen.
- Metaforer... Metaforer är, hur ska jag förklara? När du talar om något och jämför det med något annat.
- Är det något du använder i din poesi?
- Ja, det med.
- Hur då?
- När du säger att "himlen gråter", vad menar du då?
- Att det regnar.
- Det är en metafor.
- Är det så enkelt? Varför har man då gett det ett så komplicerat namn?

Ordet metafor kommer från grekiskans *metaphora'* som betyder "bortförande till ett annat ställe". Metaforen i det professionella samtalet *bortför* terapeuten och klienten till ett annat välbekant område som kan förklara och förtydliga situationen. Genom detta bortförande kommer vi närmare problemet och dess lösning eftersom vi får möjlighet att dela en gemensam bild.

Med metaforens hjälp skapas en interaktion mellan olika associationsfält. I detta fall sjukdomen/krisen och ett annat välbekant erfarenhetsbaserat område av livet. På så sätt får den andre redskap att hantera de känslor som hör samman med sjukdomen eller krisen. Med en nyvunnen gemensam kunskap underlättas också det fortsatta samarbetet.

- *På vilket sätt kan en stödfamilj hjälpa oss? Alla kommer att tro det är något fel på vår familj.*
- *Se stödfamiljen som att vi låter en lots kliva ombord för att hjälpa er förbi en svårforcerad sträcka av farleden med många grynnor och skär. När den inte behövs längre går ni åter för egen maskin.*

Allt kan vara en metafor (UR)

Jag minns en första april när jag var ungefär tio år gammal. Min tre år äldre bror, Johan, bad mig gå ned i garaget och hämta en låda ”hammarklang”. Det var hans aprilskämt som jag gick på med hull och hår. Jag letade i säkert en timma. Till slut ställde jag mig äntligen frågan vad hammarklang är för något och hur det ser ut. Jag kunde inte komma på det. Då började jag leta i minnet efter andra ord för ”hammarklang” och vad man kunde använda istället om man hade slut på denna tingest. Det var då, när jag upptäckte att det inte fanns några alternativa ord eller redskap för ”hammarklang”, som jag insåg att jag blivit lurad.

Det är just så vi skaffar oss kännedom om världen. Vi letar efter metaforer för att förstå hur något ska användas, tolkas eller betraktas. Det som är användbart har sina metaforer med vilka vi kan länka det samman till vår övriga erfarenhet. För att tillvaron ska bli begriplig och meningsfull behövs metaforer.

Människan är en varelse som ständigt söker förstå sin tillvaro som meningsfull. De viktigaste redskapen för att skapa denna mening är språket och berättelsen. Kognitionsforskaren Peter Gärdenfors har i två böcker visat hur metaforen används av människan för att upprätta meningsbärande mönster mellan olika erfarenhetsområden. De metaforer vi använder både skapar och avslöjar våra föreställningar om världen. (Gärdenfors 2005 och 2006)

Metaforen är alltså inte bara ett redskap i det individuella samtalet. Den är på många sätt grunden till hela vår sammanhängande livssyn och möjlighet att känna mening i livet. Människan har ett behov av att upptäcka likheter. Med metaforenas hjälp binder vi samman olika företeelser och skapar på så sätt mönster och mening i våra liv. Det var i avsaknaden av användbara metaforer jag avslöjade bror Johans bluff. Det som är meningsfullt har sina metaforer. Därför kan vi också berätta om det meningsfulla med hjälp av metaforer.

Varje gång vi lyfter in något annat i det professionella samtalet för att på så sätt belysa ett problem eller ge en instruktion, så är detta en metafor. I princip kan vad som helst fungera som en metafor. Den norske psykologen Geir Lundby som arbetar med narrativ psykoterapi påpekar att även ordspråk, myter, sagor, allegorier och liknelser bör kallas metaforer.

Det som ytterst avgör vad som är en metafor är att den fungerar som en sådan; med andra ord att den leder till förståelse. Funktionen och den effekt metaforen skapar är av central

betydelse. Klienten, den andre, ska kunna förstå något nytt med hjälp av den. Geir Lundby betonar vikten av att det finns många metaforer att välja mellan och att dessa skapas i ett aktivt samtal. På så sätt blir de till verklig hjälp i en svår situation. (Lundby 2002:56ff)

Vi får inte glömma bort att även samtida berättelser och berättarformer fungerar som metaforer. Carl-Magnus Stolt, professor i humanistisk medicin, har visat hur dagsaktuella filmer från bioduken kan fungera som bra metaforer i medicinska och stödjande samtal med patienten. (Stolt 2003:317f) Det går utmärkt att kommunicera med hjälp av gestalter från filmduken.

En ung kvinna som nyligen avslutade sin terapi gav mig en DVD-skiva med Lasse Hallströms film Chocolat som avskedspresent. I ett medföljande brev hade hon skrivit: "Jag har blivit en Vianne som vet vad hon vill". Dagen innan hade jag använt samma film i samtal med en ung man som aldrig orkade stå för sina egna åsikter. Jag påminde honom om Johnny Depp's kaxiga replik: "It's not my favorite!" och föreslog att han själv skulle våga använda den meningen då andra talade om vad som var bäst för honom. Olika karaktärer i samma film var användbara som särskilda metaforer för olika personer.

Våga göra bruk av metaforer i det terapeutiska samtalet! (UR)

Många behandlare drar sig för att göra bruk av metaforer. Metaforen går utanför det professionella och vetenskapliga språket. Många yrkespersoner är därmed rädda att inte uppfattas som trovärdiga och yrkeskunniga när de använder metaforer. Men det är bättre att bli förstådd än att tala fint. Var inte rädd att göra bruk av dem. Använd din kreativitet.

Peter Gärdenfors skriver:

"Inom många grenar av vetenskapen finns ett förakt för metaforer – den rena forskningen ska hållas fri från sådana förföriska bilder. Men det har visat sig att det är mycket svårt att undvika metaforer inom vetenskapen. Och när det gäller undervisning om vetenskapen är lyckade metaforer till stor hjälp för förståelsen"

Peter Gärdenfors 2005:75

När vi gör bruk av bilder stimulerar vi fler delar av hjärnan. Associationer och bildminnen skapas som berikar den inre upplevelsen av samtalet. På många sätt står metaforen nära det

berättande språket, det som vi möter det i skönlitteratur, sagor och muntlig tradition. Det väcker i sin tur nyfikenhet och uppmärksamhet och underlättar lyssnandet.

Klienten, den andre, har ett stort behov av att förstå de obekanta känslor och tankar denne brottas med. Han eller hon vill också få redskap att bemästra en svårhanterlig vardag.

Metaforer är här till stor hjälp:

En ung doktorand som lider svårt av tvångstankar om att göra någon annan illa söker hjälp hos kuratorn på Studenthälsan. Han lägger ner åtskilligt med tid för att undersöka att han inte skadar någon: ber om ursäkt, ringer och frågar vänner om han varit otrevlig osv. Alltid får han nekande svar. Alla tycker han är en trevlig och sällskaplig person. Trots det vågar han inte tro att han är okej.

Kuratorn frågar honom:

– Tänk dig att du vore en vetenskapsman som söker ett stort forskningsanslag för ett projekt. Problemet är bara att du trots omfattande studier inte har ett enda bevis för att din teori håller. Du är helt utan evidens och vetenskapligt underlag. Hur skulle det gå med din ansökan?

– Det skulle ju bli avslag med en gång.

– Men själv tillstyrker du dina egna teorier utan minsta underlag. Det är så man gör när man har tvångstankar.

– Det har jag inte tänkt på! Kan du hjälpa mig tror du?

Metaforer är bra – men bara ibland (UR)

Som ung svensk student i Jerusalem behövde jag få tag i en forskare som hade skrivit en bra artikel. Jag letade i telefonkatalogen som var några år gammal och fann till slut hans namn. En kvinnlig röst svarade i telefon. På min enkla hebreiska frågade jag efter professorn. Först var det tyst i luren. Sedan svarade den kvinnliga rösten att professor Avi Yonah hade "flyttat vidare". Utan att tänka mig för bad jag om telefonnumret dit han flyttat. Nu blev det alldeles dödstyst i luren. Sedan skrek rösten åt mig att detta var det mest oförskämda hon varit med om. Klick! Luren las på. Så förstod jag. Professor Avi Yonah hade inte flyttat till ett annat hus. Han var död!

Metaforer har sina begränsningar. Daniel Gilbert, professor i psykologi vid Harvard University skriver i den på svenska nyutkomna boken; Snubbla på lyckan (2007:155f):

”Att på det här sättet resonera med stöd av metaforer är en finurlig teknik som kompenserar våra tillkortakommanden och låter oss dra fördel av våra starka sidor. Tyvärr är det inte alltid som metaforer hjälper oss på traven, ibland kan de också leda oss fel”.

Det finns många tillfällen då de inte ska användas, eller då man brukar dem på fel sätt. Metaforer förutsätter att vi lär känna vår klient och dennes begreppsvärld. Att använda en för denne okänd metafor skapar dubbelt otydlighet och ökad förvirring. Som patient kan man då uppleva sig lika dum och inkompetentförklarad som jag själv gjorde efter mitt misslyckade försök att nå kontakt med professorn.

En orsak till att vi använder okända och obegripliga metaforer är att vi alltför lätt fastnar för våra egna älsklingsbilder. Använd din empati för att känna in vad som är begripligt för den andre. Bruket av metaforer får inte heller bli en ”klassfråga”. Behandlaren ska inte slänga sig med citat och bilder som gör den andre osäker och frågande.

– Du säger att ingen här kan hjälpa dig och att du måste klara allt själv. Det känns inte rimligt. Tänk på John Donnes berömda ord: Ingen människa är en öde ö.

- Vem fan är John Donne?

Ibland kan metaforer tolkas och associeras till på ett sätt vi inte avsåg:

– Nej jag vill inte äta antidepressiv medicin. Det känns som att bli frisk på konstgjord väg.

– Men tänk på det som om det vore insulin som en diabetiker behöver. Man gör inget konstgjort utan bara tillsätter något som kroppen inte själv kan producera.

– Jaha så du menar att jag kommer att behöva äta antidepressiv medicin resten av mitt liv!

I det här fallet var det inte lyckat att belysa en sjukdom med hjälp av en annan. Metaforer fungerar bäst om de lyfter fram ett helt annat område och har ett entydigt budskap.

Alla förstår inte metaforer. Det finns människor som saknar symboliseringsförmåga, exempelvis människor med psykotiska sjukdomar och neuropsykologiska störningar. För dem

blir metaforen inte något som beskriver samma sak med andra ord, utan en egen verklighet i sig.

En ung kvinna ska skrivas ut från en psykiatrisk klinik. Hon är orolig för vad grannarna ska säga då hon kommer hem, eftersom det var ganska så stökigt innan hon fick vård på avdelning. En skötare söker lugna henne med tanken att grannarna säkert förstår att man kan bli sjuk och göra tokiga saker:

– Du får tänka att de inte är gjorda av glas utan tål mer än vad du tror.

– Vaddå, svarar kvinnan, de är väl inte av glas. Mina grannar har kött och blod som jag.

Vilka menar du är glasmänniskor?

För en person utan symboliseringsförmåga blir metaforer ofta skrämmande och hotfulla. I sin obegriplighet upplevs de förföljande i sin karaktär. Den andre förstår ju inte varför behandlaren plötsligt börjar tala om något helt annat.

Att bruka metaforer på ett bra sätt innebär att vara inkännande i samtalet. Metaforer som blir för omständliga och långdragna förlorar sin överraskningseffekt och blir inte den positiva aha-upplevelse som hjälper klienten.

Den som i sitt yrke möter många människor skaffar sig ofta favoriter bland metaforerna och berättar dem gång på gång. Det finns då en stor risk att en patient eller klient får höra samma metafor flera gånger. Det man säger ofta och till många blir till slut svårt att minnas när och till vem man sa det. Behandlaren riskerar att bli betraktad som en dålig historieberättare.

En liknande risk är att fläta samman två olika metaforer i ett och samma exempel, vilket ger ett lite löjeväckande intryck som dessutom skapar förvirring. Plötsligt har man två bilder framför sig:

– Tänk dig att din hjärna är som en stor telefonväxel. När det kommer så många intryck blir den alldeles översvämmad så att en mängd information rinner över.

I många självhjälpböcker inom kognitiv beteendeterapi presenteras allmänna metaforer som ska gälla för alla läsare. Behandlare får också råd att använda specifika bilder till sina patienter. Som praktiserande psykoterapeut ser jag en risk i hur detta flitiga användande har

gjort metaforerna statiska, klichéaktiga och auktoritära. De har då, som på förhand givna sanningar, redan börjat återspegla en behandlare som alltid vet bättre än sin klient.

Metaforer hör hemma i det individuella och förtroliga samtalet och ska bara ges då den andre är i behov av dem eller verkligen efterfrågar en förklaring. De skapas därmed bäst i samtalets eget ögonblick.

Med alltför flitigt bruk av metaforer i vård, omsorg och upplysning finns en risk att metaforen till slut blir betraktad som en egen sanning. I öknen utanför Jerusalem finns resterna av ett gammalt hus. En skylt uppger turister om att det var här den barmhärtige Samariten gav vård åt den slagne mannen. Någon har således pekat ut den historiska platsen, men glömt bort att berättelsen endast presenterades i bibeln som en metafor (liknelse) för godhet och barmhärtighet.

Det är detta som händer med metaforer som används för ofta. De blir så självklara och väsentliga att behandlaren till slut ser dem som en sanning som patienten ska förhålla sig till. En metafor kan aldrig användas som ”bevis” för något, vilket alltför många terapeuter ofta gör. På så sätt tvingar man på en sanning hos klienten som denne kanske inte alls är beredd att ta till sig.

Metaforen undviker språkfällan. (UR)

Inom alla terapiformer, utredningar och behandlingar arbetar behandlare och klient med ord för att förstå en situation och finna strategier för att hantera den. Men språket, liksom tankarna, är också något som ibland vidmakthåller svåra föreställningar, oro och ångesttillstånd. När vi talar om vår oro så påminner vi oss också om den. Därför måste vi se att språket är både på gott och på ont.

Det gäller alltså att använda språket på ett sådant sätt att vi till slut kan släppa sjukdomsspråket och de ”kodord” som väcker starka komplicerade känslor till liv. Metaforen är till hjälp eftersom den talar om det som är svårt med andra begrepp och ord från skilda livsområden. Med metaforen skapar vi en bild av det väsentliga utan att gå förlorad i logiska resonemang eller fastna i ett ältande sjukdomsspråk. På så sätt undviker vi ”språkfällan” med dess associationer som håller sjukdomstillståndet vid liv och ger näring åt destruktiva tankar.

Det som sker rent språkligt när vi använder en metafor går att sammanfatta med tre begrepp som jag har lånat från en litteraturvetenskaplig forskare, Lina Sjöberg. (Sjöberg 2006, s. 154ff). Begreppen är markör, sätt och effekt.

Markören är själva metaforen, som kan vara i princip vad som helst: en bild, ett citat, ett ordspråk, en film och så vidare. Det är denna markör som skapar det gemensamma området och referensramen.

Sättet återger hur vi presenterar denna metafor. Vi kan göra det som en pedagogisk förklaring, ett åskådliggörande för att belysa en viss detalj, argumenterande för att försvara en ståndpunkt, förvrängande som en motsats eller humoristiskt för att skapa distans och värme.

Effekten är det syfte vi vill uppnå med metaforen: förstärka en åsikt, förmedla viktig information, kritiskt granska ett förhållningssätt, förebåda en kommande process, stärka en relation genom ökat förtroende eller identifiera ett problem för att uppnå en känsla av samhörighet.

En man remitteras till kuratorn på vårdcentralen. Han har smärtor i hjärttrakten. Trots en grundlig undersökning har inga fel på hjärtat noterats. Däremot har mannen ett ansträngt äktenskap, krävande yrke och mycket liten egen tid. Inget av detta blir synligt för omvärlden, då mannen har stora krav på social kontroll. Kuratorn säger till honom:

– *Du måste släppa en aning på dina stora krav.*

– *Hur skulle det hjälpa mina hjärtsmärter, svarar mannen skeptiskt.*

Kuratorn förklarar:

– *Tänk dig att du kör din bil men har glömt lossa handbromsen (markör). Du skulle visserligen ta dig fram dit du ville. Men det skulle slita på både motor och broms och till slut börjar det osa bränt (sätt).*

– *Jaha, svarar mannen, så då menar du att jag sliter på min kropp genom att inte ge avkall på alla de krav jag har att uppfylla.*

Kuratorn nickar:

– *Ja, något ditåt tänkte jag (effekt).*

En bra läkare, terapeut, socialsekreterare, kurator, psykolog, sjukgymnast eller liknande är också en skicklig pedagog. Det är en roll vi alla kan utvecklas i. Att förklara är en konst. Men

det är ingen svår konst. Alla har vi ju tillgång till bilder, liknelser och upplevelser som på något sätt återspeglar den andres situation och tankar. Det gäller bara att komma på dem och berätta dem vid rätt tidpunkt.

Jakob Carlander

Litteratur (UR)

Carlander, Jakob. (2001). "Gräva i det förflutna". Arkeologin som psykoterapeutisk metafor. *Insikten* nr 5.

Gilbert, Daniel. (2007). *Snubbla på lyckan. Varför din hjärna sätter krokben för dig*. Stockholm: Natur & Kultur.

Gärdenfors, Peter. (2005). *Tankens vindlar. Om språk, minne och berättande*. Nora: Nya Doxa

Gärdenfors, Peter. (2006). *Den meningssökande människan*. Stockholm: Natur & Kultur.

Kåver, Anna. (2006). *KBT i utveckling. En introduktion till kognitiv beteendeterapi*. Stockholm: Natur & Kultur.

Lundby, Geir. (2002). *Livsberättelser och terapi. Om nyskrivning av historier och ett narrativt arbetsätt*. Stockholm: Natur & Kultur.

Olsson, Gudrun. (2008). *Berättelsen som utgångspunkt. Psykoterapi i praktik och forskning*. Stockholm: Natur & Kultur.

Sjöberg, Lina. (2006). *Genesis och Jernet. Ett möte mellan Sara Lidmans Jernbaneepos och bibelns berättelse*. Falun: Gidlunds förlag.

Sontag, Susanne. (2001). *Sjukdom som metafor. Aids och dess metaforer*. Stockholm: Natur & Kultur.

Stolt, Carl-Magnus. (2003). *Medicinen och det mänskliga. Vårdkonst och vardagsetik, humanism och humaniora*. Stockholm: Natur & Kultur.

